

یادداشت مدیرمسئول



محمد حسن عصاره

رییس مؤسسه تحقیقات

ثبت و گواهی بذر و نهال

در کشاورزی پیشرفته بذر به عنوان وسیله‌ای برای انتقال اغلب نوآوری‌های فنی کشاورزی به شمار رفته و کشاورزان را قادر می‌سازد تا از پتانسیل ژنتیکی ارقام جدید گیاهی بهره‌مند شوند. موجود بودن، دسترسی و بکارگیری ارقام جدید و سازگار زراعی، نقش تعیین‌کننده‌ای در تظاهر کارایی و اثربخشی سایر نهاده‌های تولید نظیر آب، کود و سم در افزایش تولید داشته و ضامن ارتقای امنیت غذایی و کاهش فقر روستایی در کشورهای در حال توسعه است. بهره‌مندی از این مزایا مستلزم آن است که بذر با کیفیت در اختیار کشاورزان قرار گیرد. اساساً بذر در نظامی تحت عنوان نظام بذری که مشتمل بر دو بخش رسمی و غیر رسمی است، تولید می‌گردد. نظام رسمی بذر به زنجیره‌ای از فرآیندهای مشخص و مرتبط با هم اطلاق می‌شود که در آن تعداد محدودی از بازیگران وظیفه انجام یا تنظیم فرآیند را بر عهده دارند. این زنجیره معمولاً با گزینش گیاهان اصلاح شده آغاز می‌شود که نتیجه آن انواع مختلفی از ارقام زراعی است و ضروری است این ارقام از طریق مجاری رسمی معرفی و نگهداری شوند. اصول راهبردی نظام بذر رسمی، حفظ اصالت و خلوص ژنتیکی ارقام جدید است تا بتوان از آن بذری با کیفیت فیزیکی و فیزیولوژیکی مطلوب، که به طور نسبی عاری از بیماریهای بذرزاد نیز است، تولید نمود. اما نظام رسمی غالباً در مناطق و شرایط دارای پتانسیل خوب تولید موفق بوده و در مناطق و شرایط پرتنش موفقیت کمتری بدست آورده است. به‌ویژه آنکه نظام رسمی بذر کشور، که الگویی از کشورهای پیشرفته از نظر کشاورزی است، بر پایه معرفی ارقام خالص و یکنواخت و دارای سازگاری وسیع استوار بوده که کمتر پاسخگوی نیاز کشاورزان خرده‌پا است. در مقابل نظام غیر رسمی که اساس آن بر مبنای نگهداری و استفاده از بخشی از محصول مزرعه تولیدی به عنوان بذر برای کاشت در سال آتی زراعی می‌باشد، متکی به دانش بومی جوامع روستایی بوده و انتخاب بذر، تولید، نگهداری و تبادل آن از طریق مجاری موجود سنتی جوامع روستایی صورت می‌پذیرد. اهمیت بذر غیر رسمی در برخی کشورهای در حال توسعه به قدری زیاد است که در این کشورها گاهی تا بیش از ۸۰٪ محصولات زراعی از مزارعی به دست می‌آید که با استفاده از بذر غیر گواهی شده ایجاد شده‌اند. بنابراین، نظام غیر رسمی از درجه اهمیت بسیار زیادی در اغلب کشورهای در حال توسعه برخوردار بوده و نمی‌توان کارکردهای آن را نادیده انگاشت.

در کشور ما نیز بخش اعظمی از بذر مورد نیاز کشاورزی در نظام غیر رسمی تولید می‌شود و ضروری است که در این راستا برنامه‌ریزی لازم برای ساماندهی این بخش با هدف اطمینان از برخورداری حداقلی این بذر از کیفیت و سلامت صورت پذیرد. البته این ساماندهی باید به گونه‌ای صورت پذیرد که باعث به حاشیه رفتن بذر رسمی، که منبع اصلی تأمین بذر اولیه در نظام غیر رسمی است، نشود. در عین حال تولید بذر غیر رسمی نیز به عنوان یک تجارت رسمیت نیافته و پرداختن به آن تنها از باب ارتقای کیفیت بذر مورد استفاده کشاورزان باشد.